

*Pregled povijesti pošte,
brzojava i telefona u Hrvatskoj*

autor:
Nižić, Nedjeljko

izdavač:
Zagreb, T-HT Muzej, 2007

isbn / issn:
978-953-10-0061-1

OSVRT NA KNJIGU NEDJELJKA NIŽIĆA *PREGLED POVIJESTI POŠTE, BRZOJAVA I TELEFONA*

DUNJA MAJNARIĆ RADOŠEVIĆ □ HT muzej, Zagreb

Uobičajeno je da se uz muzejsku djelatnost povezuje skupljanje predmeta, njihova obrada i izlaganje, no u javnosti je manje poznato da se dio posla kustosa vrlo često odnosi i na traženje točnih i vjerodostojnih odgovora na pitanja posjetitelja, korisnika ili kolega, koja se odnose na područje struke što je dotični muzej pokriva.

Tako Nedjeljko Nižić, kustos HT muzeja, u predgovoru svoje knjige *Pregled povijesti pošte, brzojava i telefona u Hrvatskoj* objašnjava zamisao o pisanju knjige, koja je proizašla kao logičan odgovor na vrlo česte upite posjetitelja i korisnika PTT/HPT/HT muzeja o počecima PTT djelatnosti u pojedinim mjestima Hrvatske.

On je desetak godina sustavno prikupljao podatke o povijesti PTT službe na području cijele Hrvatske, a najviše relevantnih informacija pronalazio je pohranjene na različitim mjestima u samome Muzeju, tj. u postojećoj arhivskoj dokumentaciji, periodici i literaturi.

Nedjeljko Nižić, profesor povijesti, nije mogao ne upitati se što su zapravo pošta, brzojav i telefon, te gdje je i kada sve to počelo. Stoga njegovo djelo sadržava dvije tematske cjeline: jedna se odnosi na opću povijesnu građu o počecima i razvoju pošte, brzojava i telefona, a druga je cjelina s konkretnim podacima o otvaranju i zatvaranju poštanskih ureda te o počecima uvođenja brzojavnih i telefonskih usluga na području Hrvatske.

U prvoj tematskoj cjelini knjige autor opću povijesnu PTT građu dijeli prema vrsti komuniciranja na tri dijela: *Iz povijesti pošte*, *Iz povijesti brzojava* i *Iz povijesti telefona*. Te oblike komunikacija razmatra kroz vremensko razdoblje od staroga vijeka do sredine 20. stoljeća. Opisuje njihovo pojavljivanje u svijetu te njihove početke i razvoj u Hrvatskoj.

Tekst koji se odnosi na povijest pošte znatno je dulji od ostala dva, što je prema Nižiću i razumljivo jer se intenzitet uporabe i važnost značenja pisma i njegova prijenosa proteže kroz znatno dulje vremensko razdoblje ljudskog komuniciranja nego razvoj i upotreba brzojava i telefona.

Na samom početku djela, u tekstu pod naslovom *Iz povijesti pošte* autor daje i objašnjenje pojmova kao što su vijest, pošta, pismo kao grafem, pismo kao pošiljka itd. Nakon toga Nižić obrađuje prijenos vijesti na daljinu, od prvih civilizacija do već dobro organizirane rimske prometne organizacije *Cursus publicus*. Svako navedeno društvo na određenom je prostoru i u određenom vremenu svojim tekovinama pridonijelo i općem razvoju prijenosa vijesti na daljinu.

Na tlu Hrvatske dokumentirano se navode prijenosi pisama u doba narodnih vladara, prepiske među svećenicima, vlastelom i gradovima. Naznačena je Venecijanska glasnička služba na našem području, a opisana je i poznata glasnička služba Dubrovačke Republike, kojom se još i Napoleon koristio. U tom odjeljku upoznajemo i razliku između prijenosa vijesti i pošte, tj. autor govori o vojnoglasničkim *poštohodima* koji su postupno prerasli u poštu, te o transformaciji glasničkih poštohoda u javne, što je prva provela moćna obitelj Turn-Taxis u službi njemačkog cara Fridriha III. Upravo je element javnosti ono obilježje koje je u 15. st. prijenos vijesti pretvorilo u poštu. Promjene u društvima tijekom sljedećih stoljeća donosile su i niz promjena u prepoznatljivim poštanskim obilježjima (graditeljstvu, odori, žigovima...), kao i u samom poslovanju pošte. Spominju se pojava željeznice, kao i revolucionarne poštanske reforme u 19. st. uz koje su vezani i počeci uporabe poštanske marke.

U tom smislu naznačene su promjene i na području Hrvatske, tj. opisano je stanje i ustroj pošte od druge polovice 19. st. do kraja Prvoga svjetskog rata.

Spominjući ljudsku potrebu brzog prijenosa znaka, drugi dio prve cjeline *Iz povijesti brzojava* autor započinje primjerima iz davne povijesti, te onima iz antičke Grčke i Rima, a zatim opisuje signalnu službu na području Hrvatske od srednjeg vijeka do 19. st.

Daljnji razvoj znakovnog prijenosa vijesti išao je od optičke do električne telegrafije, a Nižić ukratko opisuje njihovo značenje i primjenu u Hrvatskoj.

Razvoj prijenosa govora na daljinu ukratko je opisan u dijelu *Iz povijesti telefonije*. Dug je put od vikača iz društava starog vijeka do električne telefonije i prve automatske telefonske centrale izumljene krajem 19. st. Nabrajajući osobe, izume i datume, Nižić naznačuje širenje telefonije u svijetu. Uz opise političkih, ekonomskih i društvenih događanja u Hrvatskoj, navode se i pojave prvih telefona, telefonskih centrala, telefonskih mreža, kao i uspostavljanje međunarodnoga telefonskog prometa na području Hrvatske.

Citati korišteni u prvoj tematskoj cjelini knjige (u velikom se broju odnose na tekstove dr. Velimira Sokola, najznačaj-

nijega hrvatskog povjesničara pošte) te korištenje izvora i literature s posebnom su pozornošću navedeni u brojnim fusnotama.

Iz te kratke pisane povijesti PTT prometa uočljivo je da je taj promet oduvijek bio izuzetno važan svakoj državnoj vlasti, te da komunikacija uspostavljena tim medijima ima veliko značenje za stanje i razvoj svakog društva. Iako je u ovoj knjizi navedena u vrlo sažetom obliku, povijest razvoja pošte, brzojava i telefona čvrsto smješta Hrvatsku u vremenske okvire u kojima su i velike europske zemlje prihvatile navedene telekomunikacijske tekovine.

Dugotrajan, strpljiv i sustavan rad Nedjeljka Nižića dolazi do punog izražaja u drugoj tematskoj cjelini knjige koja nosi naslov *Povijesni podaci o poštama, brzojavima i telefonima*. Prikupljeni i usustavljeni podaci navedeni su abecednim redom mjesta, i to za 1.541 lokaciju na području Hrvatske. Većina mjesta ima po jedan ured, a samo neki gradovi (do sredine 20. stoljeća) imaju ih više, npr. Split četiri, Osijek pet, Rijeka šest, a Zagreb sedamnaest PTT ureda za koje su poznati podaci o otvaranju pošte, početku rada brzojava ili uključanju telefona u promet. Činjenice nisu samo suhoparno navedene, nego su vrlo često uz njih spomenuti i neki zanimljivi podaci, npr. o broju i nazivu mjesta obuhvaćenih prometom toga poštanskog ureda, o broju telefonskih pretplatnika, o točnom smještaju centrale, o uspostavi međunarodnih veza s određenim zemljama itd.

Uz svaki su podatak detaljno citirani izvori, što cijelom djelu daje punu vjerodostojnost i ozbiljnost. U fusnotama su i primjedbe autora, u kojima iznosi svoje mišljenje o izvorima i eventualnim razlikama.

Taj dio, zbog kojeg je knjiga i nastala, kako kaže autor u predgovoru, proteže se na 637 stranica od ukupno 796 stranica knjige. Želeći sačuvati, čak i naglasiti, dokumentarnost sadržaja, autor je u svoje djelo uvrstio samo 11 crno-bijelih fotografija iz Fototeke HT muzeja.

Grafičko oblikovanje i prijelom knjige stručno je i vrlo uspješno izradio poznati hrvatski dizajner Vladimir Buzolić – Stegu.

Svoje primjedbe na tekst dali su ovi recenzenti:

- dr. sc. Agneza Szabo, koja je pohvalila knjigu kao izuzetno kvalitetno i sa stajališta povijesti prometa jedinstveno djelo u Hrvatskoj;
- dr. sc. Miroslav Mikula, koji je svojim prijedlozima pridonio jasnom i preglednom rasporedu teksta, a knjigu smatra značajnom i za daljnja istraživanja povijesti telekomunikacija u Hrvatskoj,
- mr. sc. Pero Tabak, koji je kao stručnjak i povjesničar poštanskog prometa iznio svoje primjedbe i pohvalio koncepciju knjige te sustavnu obradu sadržaja.

Knjiga Nedjeljka Nižića *Pregled povijesti pošte, brzojava i telefona u Hrvatskoj* izašla je početkom 2008. godine u nakladi T– Hrvatskih telekomunikacija, d.d. i u organizaciji HT muzeja. Za nakladnika je potpisan Ivica Mudrinić, urednica je Dunja Majnarić Radošević, lektor je Petar Šarac, a sažetke je na engleski prevela Nikolina Jurjević Zirdum.

U nakladi od 500 primjeraka knjiga je tiskana u Grafičkom zavodu Hrvatske u Zagrebu.

Knjiga se može naći u gradskim knjižnicama te u knjižnicama muzeja i arhiva svih većih gradova u Hrvatskoj.

Primljeno: 2. listopada 2008.

REVIEW OF THE BOOK OF NEDJELJKO NIŽIĆ *SURVEY OF THE HISTORY OF POSTS, TELEGRAPHS AND TELEPHONES*

It is quite normal for museum activity to be connected with the collection of objects, their study and exhibition, but among the public it is less known that part of the job of a curator very often also relates to the search for exact and reliable answers to questions of visitors, users and fellow museum professionals, relating to the area of the discipline that the given museum covers. Thus Nedjeljko Nižić, curator of the HT Museum, in the foreword to his book *Survey of the history of posts, telegraphs and telephones in Croatia* explains the idea about writing the book, which derived as a very logical answer to frequently asked questions of visitors and users of the PTT/HPT/HT museum about the beginning of the PTT activity in given places in Croatia.

For ten years he systematically collected information about the history of the PTT service in the whole of Croatia, and found most relevant information stored in various places in the museum itself, in the existing archival documentation, periodicals and literature.

A history graduate, Nedjeljko Nižić was unable not to wonder what posts, telegraphs and telephones really are, and where and how it all started. Thus his work contains two thematic units: one relates to the general historical material about the beginnings and development of posts, telegraphs and telephones, while the other abounds with concrete details about the opening and closing of post offices and he beginnings of the introduction of telegraph and telephone services in Croatia.